

Especial homenatge a Tolo Garcías

Descans del rodatge *Las dos caras del gimlet*. D'esquerra a dreta: Malén Alzamora, Guillem Garcés, Andreu Suau, Xisco Fuster. Segon per la dreta, Tolo Garcías amb la càmera

En memòria de Tolo Garcías: cineasta i amic

El passat dilluns 10 de desembre del 2006 va morir Tolo Garcías, un dels curtmetratgistes més prolífics i interessants de les nostres Illes.

Va començar la seva carrera com a cineasta només amb setze anys, amb una càmera de súper-8, amb la qual va enregistrar els carrers de la nostra ciutat, de vegades com a documentalista, però principalment dotant-los de significat propi, reflex de la seva ànima, i principalment de la dels protagonistes de les seves històries.

Rodatge de *Detrás de ella*

En una entrevista, al principi de la seva carrera, incidia en el fet que el cinema, especialment el de baix pressupost, és un art essencialment urbà i que el seu somni —amarat com estava del cinema independent i europeu— seria rodar no en una ciutat nord-americana, sinó en una d'europea, preferiblement del nord, una ciutat freda com ara Copenhaguen o Oslo. Hi afegia que la màgia del cinema estava intacta i que, d'haver estat un dels pioners d'aquest art, li hauria agradat ser sobretot l'home de la maneta.

I aquí era on es trobava més còmode: rodant, experimentant amb la seva càmera noves imatges per contar una història i després enllaçar-les mitjançant un muntatge creatiu.

El 1986 va ser membre cofundador del Col·lectiu d'Imatges, grup format per catorze amants del cinema, molts d'ells en aquests moments realitzadors en actiu com Pere March, autor del curtmetratge *Els moradors de l'abisme*, primer premi del I certamen Nacional de Cine Amateur, organitzat pel cineclub del Teatre Principal, 1986, i segon premi en el festival organitzat per la UNICA (Unió Internacional de Cine Amateur), i del llargmetratge *Blocao*, entre d'altres; Lluís Casasayas, realitzador del llargmetratge *Bert* i del curtmetratge *Somnus Civitatis*, patrocinat pel govern de les Illes Balears i amb la col·laboració del col·legi Oficial d'Arquitectes de les Illes Balears; Toni Bonet, Guillem Garcés, Malén Alzamora, directors de *Contrast*, primer premi del

II Certamen de vídeo de la Conselleria de Cultura de la Comunitat Autònoma, el 1986; Nofre Moyà, realitzador, entre d'altres, de *La sombrilla roja* i *La Pluja*, guanyadora de diversos premis; Toni Mir, autor de *Hay que ver*; a més, d'altres continuadors de la cultura, com Jorge Moreno, realitzador de *Cualquiera puede hacerlo*; Andreu Suau, codirector amb Tolo de *Majurqua 1229*, guanyador del II certamen de Vídeo ja esmentat; i Xisco Fuster.

Aquest grup funcionava com una "cooperativa cultural" i amb ell aquests joves aprenien l'ofici de cineastes de manera autodidacta, perquè uns donaven suport la feina dels altres i realitzaven totes les tasques possibles: el guionista d'una història podia ser el càmera de l'altra; el realitzador d'un projecte, l'il·luminador del d'un altre, etc. En definitiva, amants del cinema que sempre varen treballar en súper-8 i 16 mm, és a dir en cel·luloide, en contrast amb l'omnipresent tasca actual en vídeo.

És interessant aturar-se en aquest punt: en només dos anys aquest col·lectiu va aconseguir fer dues mostres de Cinema fet a Mallorca —la segona d'elles patrocinada per l'ajuntament de Palma i Sa Nostra i realitzada al Teatre Cinema Municipal, amb una gran influència de públic—; mostres de cinema als pobles de l'Illa i varen incidir públicament en la necessitat de la creació de suport econòmic per a la creació audiovisual. No només això: varen projectar molts dels seus curtmetratges en el cicle Amar el cine, que la llavors incipient i ara inexistent Filmoteca Balear va realitzar als Multicines Chaplin per fer conèixer al públic l'obra dels clàssics del setè art, respectant el format i en versió original amb subtítols.

Segons els articles dels diaris de l'època, l'assistència de públic —sobretot si la comparem a la d'altres comunitats— a aquest cicle va ser un èxit tremend, tant per part dels que volien conèixer l'obra d'aquests joves curtmetratgistes com pels que tenien ganes d'apropar-se més al cinema. En uns moments en què no hi havia ni escoles, ni disponibilitat de pel·lícules en DVD, ni tantes facilitats tècniques, culturals i econòmiques, tot i que són insuficients, per què no es va continuar la proposta és un misteri. Per què no es duen a terme propostes similars, com la de projectar curtmetratges en sales comercials abans de la pel·lícula, a la nostra illa en un moment audiovisual tant emergent, també.

Quan el grup es va dissoldre, Tolo Garcías va continuar la seva tasca com a cineasta, moltes vegades treballant amb un grup reduït d'amics, amb ganes de mantenir la seva independència artística i creativa. En aquest grup m'hi incloc: vaig col·laborar com a actriu en un dels seus primers curtmetratges —*La Voz de su amo*, en súper-8— i he participat en el seu darrer projecte, el llargmetratge, rodat en vídeo digital: *El pitjor de la vida sempre és gratis*, en aquests moments en fase de postproducció.

Temps Moderns volia dedicar-li una entrevista amb motiu de la seva estrena. Aquest escrit vol ser manifest d'una entrevista malauradament mai no realitzada.

Rodatge de *La voz de su amo*, versió de 16 mm

Amb aquest motiu he reunit un grup d'amics i col·laboradors, molts d'ells antics integrants del Col·lectiu d'imatges, perquè parlin des d'aquestes pàgines, com ho faran al documental que preparen sobre el Col·lectiu, en primera persona del que va representar aquesta experiència —que constitueix una part important de la nostra història cinematogràfica—, però especialment de la relació amb aquest cineasta personal i íntegre.

Ángela Coronado

Filmografia com a cineasta

- *A mí el footing no me va*. Súper-8.
- *La Mansión Radcliffe*. Súper-8.
- *Majurqua 1229*. Amb la codirecció d'Andreu Suau. Súper-8. Documental. Recreació de la conquesta de Mallorca per les tropes del rei Jaume I. Primer premi del II Certamen de Vídeo organitzat per la Conselleria de Cultura de la Comunitat Autònoma, 1986.
- *Gàbies I Entorn poètic*. Inicialment una exposició d'escultura de Ben Jakober a una galeria d'art privat el 1984, amb textos de Basilio Baltasar i Antoni Caimari. Primer premi de fantasia del Certamen Nacional de Vitòria, 1986.
- *Muñecas rusas*. Súper-8.

Rodatge de *Només el 95%*

Rodatge de
El pitjor de la vida sempre és gratis

- *Las dos caras del gimlet*. B/N. Súper-8.
- *La voz de su amo*. Súper-8.
- *Detrás de ella*. Súper-8.
- *Rulos de papel*. Súper-8.
- *Peso por peso*. Súper-8.
- *Sabia que m'estimava*. 16 mm.
- *La voz de su amo*. 16 mm.
- *Només el 95%*. Vídeo digital.
- *El pitjor de la vida sempre és gratis*. Llargmetratge en vídeo digital, en fase de postproducció.

Rodatge de
Només el 95%.

En record de tolo garcías, sigui on sigui

Això de morir no és mai del tot cert. Jo i vosaltres morim sovint en aquesta que vida que ens han muntat. Ell continua vivint en el nostre record i quan tornam a veure les seves pel·lícules, que eren la seva passió; passió que va saber (com a mínim a mi) transmetre.

Record la primera vegada que el vaig conèixer i, ara que ho pens, va ser una casualitat, com amb la resta dels amics del Col·lectiu d'Imatges que, d'altra banda, no estarà mai del tot, i la prova en són aquests escrits dels seus components.

En veure com realitzava els curtmetratges, vaig aprendre que jo havia de tenir més cura amb la producció, el muntatge i la direcció d'actors.

El vaig ajudar molt i ell em va ajudar molt, també.

Va abraçar la vida intensament. A vegades era un kamikaze, cosa que ha estat per a mi un exemple.

Tolo, et recordaré sempre.

Tolo: t'esper a la cafe!

Andreu Suau

El món del curtmetratgisme està de dol

Treballar amb Tolo Garcías era un plaer. Més que un plaer, era com un sacerdoti, era aprendre a estimar el cinema des de les entranyes. Amb ell eres actriu, tècnic, col·laborador, però sobretot amiga... sempre oberta a noves idees i suggeriments.

Vaig conèixer en Tolo a mitjan anys vuitanta, quan un grup de joves, vertaders enamorats del cinema i amarats de les idees de la *nouvelle vague*, assidus als Multicines Chaplin —la nostra primera escola de cinema—, es varen reunir per formar el Col·lectiu d'Imatges, germen del curtmetratgisme actual.

Rodar amb ell era formar part de la seva petita família. Intuïtiu, apassionat, creador d'atmosferes gairebé asfixiants —i en són una bona mostra els excel·lents plans, les angoixoses seqüències de la primera versió de *La voz de su amo*, rodada en súper-8—, indagador incansable d'aquella fràgil frontera que separa el món de la realitat del de la imaginació.

No necessitava *storyboards*, ni *planning* de rodatges, gairebé sense ni tan sols anotacions: tot era al seu cervell, que era una autèntica màquina de muntatge. Citava els actors, els preparava, els dirigia, s'encarregava de la il·luminació de l'espai —no l'anomenaré *set*, perquè ell sempre rodava a espais reals— i després muntava: sol, a la seva habitació, sense l'ajuda de ningú, metres i metres de cel·luloides en súper-8 i 16 mm.

El seu cor sempre batejava a vint-i-quatre fotogrames per segon. Malauradament, un dilluns va deixar de batejar. Ens en queden les idees, les emocions, l'alè vital —sempre va rodar des de les entranyes—, la passió pel treball, el cinema, el seu únic, i de vegades, deslleial amant.

Des d'aquestes línies convidet el públic en general, i a futurs curtmetratgistes, a conèixer la seva obra:

l'obra d'un autodidacta genial, sempre enamorat del cel·luloide. Citem com a anècdota representativa el fet que enyorava profundament no poder muntar la seva darrera producció, rodada en vídeo digital —pressupost obliga—, com ho havia fet amb les anteriors, d'una manera íntima i artesanal. I que les cintes de vídeo les continuà denominant afectuosament *rollos*.

Amb ell, el nostre cinema perd un dels seus millors i més apassionats artesans.

Ángela Coronado

El Col·lectiu d'Imatges ha perdut un dels seus membres més estimats, en Tolo Garcías. Ell, de tots els que integràvem aquell col·lectiu, va ser dels primers a llançar-se al carrer amb una càmera de súper-8, amb una finalitat ben clara: capturar la realitat, el present que ens envoltava als excessius i esbojarrats anys vuitanta. Però l'energia d'en Tolo, la seva vitalitat i obstinació, el duien no només a capturar la realitat, sinó a enfrontar-s'hi. De vegades, me l'he imaginat com un David desafiant Goliat només amb l'objectiu de la seva súper-8.

En el col·lectiu sempre ens ajudàvem uns als altres a l'hora de fer les nostres pel·lícules: quan un posava en marxa el seu projecte, hi havia com un enrenou general, un acord tàcit per col·laborar. Anar a rodatge era com una *joie de vivre*, la millor manera que teníem de sentir-nos vius. És molt bell fer pel·lícules així, entendre i assumir el cinema com a fet col·lectiu, sense perdre, per això, la teva independència a l'hora d'escollir el que vols contar. Així ho va entendre en Tolo, i així ho va fer.

Jo mateix, per exemple, vaig ajudar-lo moltes vegades en els seus rodatges; des d'aguantar un focus a fer d'actor, concretament al curtmetratge *El retrat oval*, una adaptació del comte homònim d'Edgar Allan Poe. Curiosament, aquesta és la història d'un pintor obsessionat per capturar, en el quadre que pinta, la vida de una model; aconseguir plasmar la realitat amb la més absoluta fidelitat, dotar la seva obra de vida. Per alguns, no existeixen les casualitats; escollim les històries que ens interessa contar, o que ens agradaria sentir, per una afinitat personal amb elles, per subtil que aquesta sigui, o per molt que la maquillem de *thriller* o d'un altre gènere, i això diu molt de nosaltres. I, en conseqüència, de l'obra d'en Tolo: *La voz de su amo*, *Muñecas rusas*, *Rulos de papel*, *Només el 95%*, etc. A totes elles, tant als guions originals com a les adaptacions, ens parla d'ell mateix, de les seves inquietuds, de les seves obsessions. I, gràcies a elles, en Tolo segueix, d'alguna manera, entre nosaltres.

El Col·lectiu d'Imatges es va dissoldre a mitjan dels anys noranta. Cadascú va tirar pel seu vent: alguns vàrem entrar dins la indústria, en cinema o televisió; altres, per circumstàncies alienes, es varen veure forçats a deixar (esper que temporalment) l'activitat cinematogràfica; i d'altres, simplement, varen deixar córrer aquella aventura i es dedicaren a feines totalment diferents. Però en Tolo, caparrut com ell tot sol, va voler seguir endavant sense

Rodatge de
Només el 95%.

renunciar al negoci familiar (una parada al mercat de Pere Garau), mentre rodava el que li donava la gana, amb una llibertat absoluta, envejable. Va ser el que diríem un *outsider* nat. I això, en el fons, ens feia a tots una gran enveja.

Tolo, gràcies per haver estat entre nosaltres, i per deixar-nos les teves pel·lícules que, amb la seva vitalitat i coratge, ens animen a continuar endavant a tots els que estimam el cinema.

Nofre Moyà

En tolo i ella

Abans d'arribar al 16 mm i topar amb el negatiu, abans de tastar el món digital i perdre la química d'allò tangible, abans de visitar els commissaris de la cultura oficial, tu ja ho havies fet tot. Tot pel calfred fugisser i estel·lar de la química *inversible* que esdevé vida. Tot pel ritme metàl·lic, més o manco compassat, de vint-i-quatre fotos per segon, o potser devuit, que retia més. Tot pel llamp creatiu enmig d'una nit blanca. Tot per dir *acció!* i descongelar les teves criatures, encarnar els teus déus i dimonis. Tot per l'espera inacabable del paquet, qui sap si de Suïssa o Anglaterra, mentre somies espires de colors i espantes veladures, comprovessis filtres i repasses diafragmes, velgant haver-la encertada. Tot per la verge frescor de la cinta perforada, abans marronosa, ara esquitxada per l'arc de Sant Martí. Tot pel gest tremolós de l'amputació, del tall inexorable de tisora, escapçant per sempre més un pam de pel·lícula, tot un dia de feina potser, o un secundari en orris. Tot per emmagatzemar la paraula vertadera i lliure dins la pista magnètica, tan esquifida i fràgil, i ficar-hi encara renous i efectes, músiques i crits, en una tasca impossible d'enginyer artesà. Tot, en fi, per l'estrena al bar de baix i sentir la brillantor d'una mirada amiga i compartir després les rialles i encaixades, els cops a l'espatlla i la resta de protocol, ben amarat tot de suc i fum. Tot per obrir les *gàbies* a les ales de la creació, i destapar les *pepes russes* fins arribar a l'ànima, sempre *rere ella*, sempre fidel a *la veu del teu amo*, assumint

Rodatge de *La voz de su amo*, versió de 16 mm.

amb totes les conseqüències el més valent i sincer dels compromisos.

Pere March

Si cerques l'obra cinematogràfica de Tolo Garcías a YouTube no la hi trobaràs... tampoc no és a Myspace ni a cap altre bitàcola visual que circula per la xarxa. La seva obra, formada per devers dues dotzenes de curtmetratges i un llargmetratge, habita i respira en cel·luloide, en bobines de 8 mm, súper-8 i 16 mm, que ja són en vies d'extinció; en pel·lícules dirigides i filmades entre el 1976 i el 2006 que contenen històries de ficció que transcorren a la nostra illa, al seu barri de Son Gotleu o a Cala Pi...; de vegades amb la participació d'actors amateurs que després esdevingueren professionals; d'altres en companyia d'amics que després prendrien camins diferents...; o amb el Col·lectiu d'Imatges, però en realitat sempre sol, com un lluitador independent que no va saber o no voler adaptar-se als nous mitjans audiovisuals que avui alberguen professionals que no l'oblidaran una vegada mort.

En podríem destacar els premis nacionals i internacionals que va rebre al llarg de tota la seva obstinada i personalíssima carrera cinematogràfica; la capacitat per dur a terme projectes impossibles

Foto 9 Rodatge de *La voz de su amo*, versió de 16 mm.

en què gairebé tan sols hi creia ell i la seva al·lota d'aleshores, en uns anys que no hi havia ni subvencions, ni Art Joves, ni beques... sinó només les ganes de contar històries. Tolo Garcías va formar part d'una època en què molts dels professionals del teatre, la televisió i la cultura, que avui freguen els quaranta-cinc anys, eren un grup d'il·lusionats disposats a esgotar els cap de setmana imaginant històries, rodant pel·lícules i somiant dirigir, com qualsevol jove, un "llarg" abans del trenta. Tolo els va passar, i també els quaranta... La seva vida es va extingir dilluns 10 de desembre, abans d'arribar als cinquanta, tot i que el seu ànim i les ganes de lluitar feia temps que s'esvaien, esvaïment silenciosos, amb humilitat i sense enrenou, entossudit a no molestar els amics i com si seguís de forma caparruda les notes manuscrites dels seus guions.

Tolo Garcías ens va deixar com a obra pòstuma una pel·lícula enregistrada en digital l'estiu del 2006: *El pitjor de la vida sempre és gratis*, llargmetratge que ell no podrà veure mai acabat, però que dos dels seus darrers col·laboradors estan muntant. La pròxima estrena d'aquest llargmetratge serà l'homenatge dels seus amics a la passió que Tolo Garcías va vessar generosament al cinema.

Toni Bonet

Tolo

Fa tres lustres Tolo i jo separàvem els nostres camins. Ell estimava el cinema. Ell vivia per al cinema. Ell volia que la vida fos només cinema. Per això vàrem separar els nostres camins. En aquesta societat has de pagar el tribut de l'alienació si vols viure mitjanament bé i jo no em vaig veure amb forces de viure només per a l'art. Tolo, en canvi, no va desistir en la seva obstinació, va continuar endavant fent cinema.

Una vida lliurada a l'art és justament el que ha fet de Tolo un tipus pel qual es pugui plorar la seva mort, encara que les seves pel·lícules no fossin de trenta-cinc mil·límetres. En formats més petits, ell expressava el seu cinema, aconseguia reunir els amics i tots hi aportàvem un alé: un cotxe per a fer un derrapatge per a una presa o un feix de bitllets per a una altra presa, o dos litres de sang de porc perquè l'assassinat per la seva pròpia veu, a *La voz de su amo* semblés real.

Potser a Tolo li va faltar amor, més amor, el proporcionat per l'afalac d'un públic més gran. Ell va fer el necessari per aconseguir fer cinema i els seus amics el volien, però en aquest món mal parit no només has de ser bo, també has de saber vendre't i no hi ha res més difícil d'aconseguir que l'amor del món. A Tolo, resignat, li encantava buscar-ho als bordells, com Henri Marie Raymond de Toulouse-Lautrec-Monfa, pertanyent a la noblesa carolíngia... Quin fàstic, sembla que només els rics poden arribar a destacar amb el seu art, i Tolo era Tolo, peixater. Però tenia amics, encara que no n'estiguessin sempre prop.

Xisco Fuster